

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Olsztynie

LOL.411.4.5.2023

Marcin Połowniak
Prezes Zarządu
Świat Zdrowia Operator Medyczny sp. z o.o.
ul. Forteczna 35-37
87-100 Toruń

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

D/23/510 Wykonywanie obowiązkowych szczepień ochronnych dzieci i młodzieży

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Świat Zdrowia Operator Medyczny sp. z o.o., ul. Forteczna 35-37, 87-100 Toruń w zakresie działania jednostki organizacyjnej Świat Zdrowia Centrum Medyczne, ul. F. Piotrowskiego 16 I,J, 10-687 Olsztyn, do 1 listopada 2023 r. działającej jako „Lekarze domowi” sp. z o.o. (dalej zwanej: „Przychodnią”).
Kierownik jednostki kontrolowanej	Marcin Połowniak, Prezes Zarządu od 2 listopada 2023 r. W okresie objętym kontrolą funkcję kierownika jednostki poprzednio pełnili: <ol style="list-style-type: none">1. Marek Franciszek Maleszczyk, Członek Zarządu, Marcin Połowniak, Członek Zarządu, od 28 września 2022 r. do 1 listopada 2023 r.2. Jerzy Marian Milejski, Prezes Zarządu, od 12 grudnia 2001 r. do 27 września 2022 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	<ol style="list-style-type: none">1. Działania jednostki podstawowej opieki zdrowotnej w celu realizacji obowiązku szczepień ochronnych dzieci i młodzieży oraz reagowanie w sytuacji uchylania się od niego.2. Działania oświatowo-zdrowotne jednostki podstawowej opieki zdrowotnej w celu realizacji obowiązku szczepień ochronnych dzieci i młodzieży.
Okres objęty kontrolą	Od 1 stycznia 2021 r. do 31 grudnia 2023 r., z wykorzystaniem dowodów sporządzonych zarówno przed tym okresem jak i po nim, jeżeli miały wpływ na działalność jednostki w zakresie objętym kontrolą.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 3 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ¹ .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Olsztynie
Kontroler	Emilia Wasilewska, Starszy inspektor kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LOL/138/2023 z 23 października 2023 r. (akta kontroli str. 1-103)

II. Ocena ogólna² kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

W Przychodni udzielano obowiązkowych szczepień ochronnych dzieci i młodzieży zgodnie z obowiązującymi przepisami oraz wewnętrzną procedurą, a w przypadkach uchylania się od tego obowiązku podejmowano prawidłowe działania zmierzające do jego realizacji. Dokumentację medyczną w tym zakresie prowadzono zgodnie z wymogami rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 18 sierpnia 2011 r. w sprawie obowiązkowych szczepień ochronnych³. Umożliwiało to sporządzanie sprawozdań z obowiązkowych szczepień ochronnych w sposób zgodny ze stanem faktycznym. Ponadto sposób prowadzenia ww. dokumentacji zapewniał, co do zasady, terminowe ich sporządzanie.

W Przychodni prowadzono działania oświatowo-zdrowotne mające na celu promocję obowiązkowych szczepień ochronnych dzieci i młodzieży. Działania te znalazły odzwierciedlenie w wynikach oględzin przeprowadzonych w toku kontroli NIK oraz badań ankietowych, wskazujących iż głównymi źródłami wiedzy pacjentów o szczepieniach obowiązkowych były informacje uzyskane od lekarza rodzinnego i pielęgniarki oraz materiały informacyjne dostępne w Przychodni.

¹ Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: „ustawa o NIK”.

² Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej. W niniejszym wystąpieniu zastosowano ocenę opisową.

³ Dz. U. z 2022 r. poz. 2172, ze zm. (obowiązywało do 30 września 2023 r.), dalej: „rozporządzenie w sprawie szczepień”.

Stwierdzone nieprawidłowości dotyczyły: przekazania do Powiatowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Olsztynie (dalej: „PSSE”) niezgodnych ze stanem faktycznym danych dotyczących osób uchylających się od obowiązku szczepień ochronnych (we wszystkich 12 przypadkach sprawozdań wg informacji zawartych w kartach uodpornienia przechowywanych przez składającego sprawozdanie), nieterminowego przekazania takiego sprawozdania (w jednym przypadku) oraz zastosowania niewłaściwej formy przekazania sprawozdań (w 12 na 24 przypadki).

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowe⁴ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Działania jednostki podstawowej opieki zdrowotnej w celu realizacji obowiązku szczepień ochronnych dzieci i młodzieży oraz reagowanie w sytuacji uchylania się od niego

Opis stanu faktycznego

1.1. W Przychodni przyjęto praktykę wyboru dzieci i młodzieży z obowiązkiem szczepienia w danym terminie, która od 8 kwietnia 2022 r. obowiązywała w formie pisemnej procedury⁵. Zapisy procedury określały, że lekarz na podstawie badania kwalifikuje pacjenta do szczepień i informuje o obowiązku szczepień ochronnych⁶, a pielęgniarka wykonuje szczepienie. W przypadku niezgłoszenia się pacjenta na szczepienia obowiązkowe, pielęgniarka winna była wysłać powiadomienie o konieczności stawienia się z dzieckiem w wyznaczonym terminie, a w przypadku niestawienia się – poinformować powiatową stację sanitarno-epidemiologiczną. Za wdrożenie i realizację procedury odpowiadał Kierownik Przychodni (dalej: „Kierownik”).

Kierownik wyjaśniła, że za dobór pacjentów do obowiązkowych szczepień oraz za monitorowanie tego procesu, jak również za zawiadamianie o tym obowiązku odpowiedzialna była pielęgniarka. Wyjaśniła również, że lekarze pracujący w Przychodni koordynowali wykonanie obowiązkowych i zalecanych szczepień ochronnych poprzez m.in. informowanie rodziców o nich oraz ich celowości podczas wizyt patronażowych w gabinecie oraz podejmowanie rozmów z rodzicami, którzy odmówili szczepień.

W Przychodni w latach 2021-2023 karty uodpornienia dzieci oraz karty zdrowia dziecka prowadzone były w formie papierowej. Karty uodpornienia przechowywane były w gabinecie szczepień, w czterech szufladach. Karty wszystkich dzieci przypisanych do Przychodni, uporządkowane były rocznikiem, alfabetycznie. Pielęgniarka podała, że w wyznaczonych szufladach umieszczano (uporządkowane rocznikiem, alfabetycznie) karty dzieci odpowiednio z obowiązkiem szczepienia w danym roku. Termin planowanego szczepienia wpisywano w widocznym miejscu ółówkiem na karcie uodpornienia.

(akta kontroli str. 109-114, 261-265)

Z informacji uzyskanej przez kontrolera NIK (w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK) z Narodowego Funduszu Zdrowia Warmińsko-Mazurskiego Oddziału w Olsztynie wynikało, że do Przychodni przypisano⁷:

⁴ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁵ Procedura prowadzenia szczepień z 8 kwietnia 2022 r.

⁶ Bez wskazania formy przekazania informacji.

⁷ Dane według deklaracji z lekarza podstawowej opieki zdrowotnej (dalej: „lekarza POZ”) z grudnia 2021 r. i 2022 r. oraz września 2023 r.

- w 2021 r.: 115 dzieci w pierwszym roku życia, 121 - w drugim, 131 - w szóstym, 160 - w 10., 151 - w 14. i 125 - w 19,
- w 2022 r.: 99 dzieci w pierwszym roku życia, 113 - w drugim, 149 - w szóstym, 164 - w 10., 172 - w 14. i 156 - w 19.,
- w 2023 r.: 69 dzieci w pierwszym roku życia, 103 - w drugim, 120 - w szóstym, 159 - w 10., 198 - w 14. i 142 - w 19.

Według danych posiadanych przez Przychodnię liczba dzieci przypisanych do niej, zobowiązanych do zaszczepienia⁸ w poszczególnych latach⁹ wyniosła:

- w 2021 r.: 100 dzieci do drugiego roku życia, 142 - w szóstym roku życia, 158 - w 10., 169 - w 14. i 170 - w 19.,
- w 2022 r.: 66 dzieci do drugiego roku życia, 120 - w szóstym, 155 - w 10., 187 - w 14. i 151 - w 19.,
- w 2023 r.: 75 dzieci w pierwszym roku życia (oczekujący na szczepienie w drugim roku życia), 142 - w szóstym, 144 - w 14. i 132 - w 19.

Spośród tych osób zaszczepiono:

- w 2021 r.: od 96% do 99%¹⁰ dzieci do drugiego roku życia, 97%¹¹ - w szóstym roku życia, 94%¹² - w 10., 95%¹³ - w 14. i 97%¹⁴ - w 19.,
- w 2022 r.: od 47% do 100%¹⁵ dzieci do drugiego roku życia, 96%¹⁶ - w szóstym, 95%¹⁷ - w 10., 96%¹⁸ - w 14. i 94%¹⁹ - w 19.,
- w 2023 r.: od 99% do 100%²⁰ dzieci w pierwszym roku życia (oczekujący na szczepienie w drugim roku życia), 75%²¹ - w szóstym, 96%²² - w 14. i 93%²³ - w 19.

Kierownik wyjaśniła, że według kalendarza szczepień obowiązującego od 2021 r. szczepienia na odrę, świnkę, różyczkę wykonywane u dzieci w 10. roku życia zostały przeniesione na 6. rok życia. Ostatnie szczepienia dzieci w 10. roku życia zostały wykonane w Przychodni w 2022 r. dla rocznika 2023.

(akta kontroli str. 105-107, 221-223, 240-244, 255)

Analiza 150 spraw²⁴ wykazała, że w przypadkach:

- 50 dzieci w drugim roku życia z obowiązkiem szczepienia w 2021 r. w pełni zaszczepiono 48 dzieci. W pozostałych dwóch przypadkach dzieci niezaszczepionych, za zwrotnym potwierdzeniem odbioru, przekazano wezwania na szczepienie wskazując datę i godzinę szczepienia oraz miejsce

⁸ Tj. osób, na których ciążył obowiązek szczepienia w danym roku.

⁹ Według stanu na 12 grudnia 2023 r.

¹⁰ Pozostałe przypadki dotyczą: 34 odmów szczepień dzieci i sześciu szczepień oczekujących (tj. tych, co do których nie upłynął wyznaczony termin do ich przyjęcia). Wyłączając szczepienie w siódmym miesiącu życia dla 11 dzieci (niezaszczepionych szczepionkami skojarzonymi).

¹¹ Pozostałe przypadki dotyczą: 12 odmów szczepień dzieci.

¹² Pozostałe przypadki dotyczą: ośmiu odmów szczepień dzieci i dwóch emigracji.

¹³ Pozostałe przypadki dotyczą: pięciu odmów szczepień dzieci i czterech emigracji.

¹⁴ Pozostałe przypadki dotyczą: trzech odmów szczepień dzieci i dwóch wypisów.

¹⁵ Pozostałe przypadki dotyczą: pięciu odmów szczepień dzieci i 73 szczepień oczekujących. Wyłączając szczepienie w siódmym miesiącu życia dla sześciorga dzieci (niezaszczepionych szczepionkami skojarzonymi).

¹⁶ Pozostałe przypadki dotyczą: pięciu odmów szczepień dzieci.

¹⁷ Pozostałe przypadki dotyczą: siedmiu odmów szczepień dzieci i jednego odroczenia szczepienia.

¹⁸ Pozostałe przypadki dotyczą: czterech odmów szczepień dzieci i czterech emigracji.

¹⁹ Pozostałe przypadki dotyczą: czterech odmów szczepień dzieci i pięciu emigracji.

²⁰ Pozostałe przypadki dotyczą: pięciu odroczeń szczepień dzieci. Wyłączając szczepienie w siódmym miesiącu życia dla trojga dzieci (niezaszczepionych szczepionkami skojarzonymi) oraz szczepienia oczekujące w przypadku szczepień w 13-15 i 16-18 miesiącu życia.

²¹ Pozostałe przypadki dotyczą: sześciu odmów szczepień dzieci i 99 szczepień oczekujących.

²² Pozostałe przypadki dotyczą: jednej odmowy szczepień dzieci i pięciu szczepień oczekujących.

²³ Pozostałe przypadki dotyczą: dwóch odmów szczepień dzieci, sześciu szczepień oczekujących i jednego odroczenia szczepienia.

²⁴ Dobór próby losowy dzieci i młodzieży przypisanych do Przychodni, dla których przypadał obowiązek szczepienia w drugim r. ż. w 2021 r., szóstym i 10. r. ż. w 2022 r. oraz 14. i 19. r. ż. w 2023 r. z populacji odpowiednio: 100, 120 i 155 oraz 144 i 132 pacjentów.

stawienia się. W jednej z tych spraw podjęto również próby telefonicznego zawiadomienia o szczepieniu, co zostało udokumentowane w karcie uodpornienia. Nie stawiono się na wezwanie. W drugim przypadku rodzice w wyniku wezwania złożyli oświadczenie o braku zgody na szczepienie. Przypadki tych osób ujęto w imiennych wykazach osób uchylających się od obowiązku szczepień i w sprawach tych dokonano zgłoszenia do PSSE.

- 50 dzieci w szóstym i 10. roku życia (po 25 spraw) z obowiązkiem szczepienia w 2022 r. wszystkie dzieci zostały w pełni zaszczepione.
- 50 dzieci w 14 i 19 roku życia (po 25 spraw) z obowiązkiem szczepienia w 2023 r. wszystkie dzieci zostały zaszczepione.

We wszystkich ww. zbadanych przypadkach założono kartę uodpornienia dziecka oraz odnotowano zakwalifikowanie do określonego rodzaju szczepienia przez lekarza w karcie zdrowia dziecka. W każdym przypadku informowano o obowiązku i terminie obowiązkowych szczepień telefonicznie bądź osobiście podczas wizyty w Przychodni, a fakt ten odnotowano w karcie uodpornienia. Wpisy w ww. dokumentacji dokonane były odręcznym i czytelnym pismem. Taki sposób prowadzenia dokumentacji medycznej umożliwiał sporządzanie sprawozdań zgodnie ze stanem faktycznym.

W posiadaniu Przychodni znajdowały się karty uodpornień wyłącznie dzieci, które były przypisane do lekarzy w niej pracujących²⁵.

(akta kontroli str. 119, 122-137)

Z przeprowadzonych w ramach kontroli NIK badań ankietowych²⁶ wynikało, że głównymi źródłami wiedzy rodziców o szczepieniach ochronnych były informacje uzyskane od lekarza rodzinnego i pielęgniarki oraz materiały informacyjne dostępne w Przychodni. Zdecydowana większość osób poddała swoje dziecko szczepieniom, a w przypadku odmowy (jednej) jej przyczyną było niepokojące zachowanie dziecka po szczepieniu. W przypadku deklaracji chęci poszerzenia zakresu bezpłatnych szczepień obowiązkowych²⁷ w większości dotyczyły one zalecanych płatnych szczepień, np. przeciwko meningokokom czy rotawirusom, jak również przeciwko grypie czy odkleszczowemu zapaleniu mózgu.

(akta kontroli str. 128)

1.2. Analiza dokumentacji medycznej 75 dzieci zaszczepionych w latach 2021-2023²⁸ wykazała, że we wszystkich zbadanych przypadkach:

- lekarze Przychodni, stosownie do wymogu załącznika nr 1 do rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 27 listopada 2019 r. w sprawie zakresu zadań lekarza podstawowej opieki zdrowotnej, pielęgniarki podstawowej opieki zdrowotnej i położnej podstawowej opieki zdrowotnej²⁹, dokonali badań kwalifikacyjnych, poprzedzających wykonanie obowiązkowych szczepień ochronnych z zachowaniem zasad określonych w § 7 rozporządzenia w sprawie szczepień, a czynności te i ich wyniki odnotowali w kartach zdrowia dziecka,
- szczepienia zostały wykonane przez osoby wskazane w art. 17 ust. 6 ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi³⁰, tj. pielęgniarki, które zgodnie z wymogiem § 6 ust. 1 rozporządzenia w sprawie szczepień odbyły kurs specjalistyczny w zakresie szczepień ochronnych i uzyskały dokument potwierdzający jego ukończenie oraz miały co najmniej sześciomiesięczną praktykę ich wykonywania,

²⁵ Tj. w Przychodni nie wystąpiły przypadki posiadania kart uodpornień, przekazanych przez szpitale z oddziałami noworodkowymi, które dotyczyłyby dzieci do niej niezapisanych.

²⁶ Badanie przeprowadzono wśród rodziców dzieci przypisanych do Przychodni w czasie prowadzenia czynności kontrolnych. Uzyskano dane od 30 rodziców.

²⁷ Deklaracja 15 rodziców biorących udział w badaniu.

²⁸ Dobór próby losowy ze 150 przypadków objętych badaniem w ramach punktu 1.1.

²⁹ Dz. U. z 2019 r. poz. 2335.

³⁰ Dz. U. z 2023 r. poz. 1284, ze zm.

- zaszczepienie dziecka potwierdzano stosownym wpisem w karcie uodpornienia,
- wpisów w ww. dokumentacji medycznej (kartach zdrowia dziecka i kartach uodpornienia) dokonano odręcznym, czytelnym pismem w odpowiednich jej częściach.

(akta kontroli str. 104, 139-149)

W Przychodni wystąpiły trzy przypadki odroczenia szczepień obowiązkowych dzieci wynikających z rozpoznania neurologa dziecięcego. W kartach zdrowia dziecka w każdym z tych przypadków odnotowano: informacje o skierowaniu do specjalisty, wynik konsultacji specjalistycznej oraz okres przeciwwskazania do wykonania szczepienia rodzaju szczepionek przeciwwskazanych do stosowania.

(akta kontroli str. 120-121)

1.3. Odmowy szczepień w poszczególnych latach dotyczyły przyjęcia szczepionek przeciw:

- rotawirusom: w sześciu przypadkach w 2021 r. i 3 – w 2022 r.,
- WZW typu B: w trzech przypadkach w 2021 r.,
- błonicy, tężcowi i krztuścowi: w 18 przypadkach w 2021 r., 13 – w 2022 r. i 5 – w 2023 r.,
- inwazyjnemu zakażeniu *Haemophilus influenzae* typu B: w sześciu przypadkach w 2021 r.,
- *Streptococcus pneumoniae*: w sześciu przypadkach w 2021 r. i dwóch – w 2022 r.,
- ostremu nagminnemu porażeniu dziecięcemu: w dziewięciu przypadkach w 2021 r., pięciu w 2022 r. i dwóch w 2023 r.,
- odra, świnka, różyczka: w 14 przypadkach w 2021 r., 12 – w 2022 r. i dwóch w 2023 r.

(akta kontroli str. 240-244, 256)

W okresie objętym kontrolą w Przychodni sporządzono 24 kwartalne sprawozdania z przeprowadzonych obowiązkowych szczepień ochronnych za lata 2021-2023, tj. 12 sprawozdań wg informacji zawartych w kartach uodpornienia przechowywanych przez składającego sprawozdanie oraz 12 sprawozdań wg ilości wykorzystanych szczepionek³¹. Przekazano je do PSSE elektronicznie bądź, w przypadku 12 sprawozdań – osobiście³² (opisano w sekcji stwierdzone nieprawidłowości).

(akta kontroli str. 153-176, 194-195, 226-227)

Sprawozdania wg informacji zawartych w kartach uodpornienia przechowywanych przez składającego sprawozdanie zostały przekazane do PSSE w okresie od dwóch do siedmiu dni od zakończenia kwartału. W przypadku jednego takiego sprawozdania (za II kwartał 2021 r.) zostało one dostarczone do PSSE z przekroczeniem terminu określonego w rozporządzeniu w sprawie szczepień (opisano w sekcji stwierdzone nieprawidłowości). Sprawozdania wg ilości wykorzystanych szczepionek zostały przekazane do PSSE w okresie od dwóch do 12 dni od zakończenia kwartału.

Dane wykazane w sprawozdaniach wg informacji zawartych w kartach uodpornienia przechowywanych przez składającego sprawozdanie, z uwagi na rotację pacjentów, nie były porównywalne z przedstawionymi kontrolerowi danymi zawartymi w wykazach dzieci zobowiązanych do szczepień, przypisanych do Przychodni (stanu

³¹ Stanowiące załącznik nr 4 i 5 do rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 18 sierpnia 2011 r. w sprawie obowiązkowych szczepień ochronnych (Dz. U. z 2022 r. poz. 2172, ze zm.).

³² Po sześć sprawozdań wg informacji zawartych w kartach uodpornienia przechowywanych przez składającego sprawozdanie oraz sprawozdań wg ilości wykorzystanych szczepionek za III i IV kwartał 2021 r. i I-IV kwartał 2022 r.

na 26 października 2023 r.) oraz z danymi o dzieciach przypisanych do Przychodni (stanu na 12 grudnia 2023 r.).

(akta kontroli str. 149, 189-195, 226-227, 240-244, 249, 253)

W Dziale 2. „Osoby uchylające się od obowiązku szczepień” wszystkich kwartalnych sprawozdań wg informacji zawartych w kartach uodpornienia przechowywanych przez składającego sprawozdanie przedstawiono liczbę osób uchylających się całkowicie od obowiązku szczepień wykazując każdorazowo rozłącznie liczbę dzieci i rodziców. Liczbę tę przedstawiano w sposób narastający, każdorazowo uwzględniając, stosownie do danych zawartych w kartach uodpornienia, zarówno osoby uchylające się wykazane we wcześniejszych okresach sprawozdawczych³³, jak i osoby, co do których stwierdzono uchylanie się w bieżącym okresie (kwartale) sprawozdawczym.

W latach 2021-2023 wykazana przez Przychodnię w sprawozdaniach wg informacji zawartych w kartach uodpornienia przechowywanych przez składającego sprawozdanie (Dział 2) liczba osób uchylających się od szczepień obowiązkowych nie była zgodna z dokumentacją źródłową, gdyż dane w sprawozdaniach nie obejmowały dzieci z pominiętymi jednostkowymi szczepieniami bądź dawkami szczepień (opisano w sekcji stwierdzone nieprawidłowości).

Jako osoby uchylające się od obowiązku szczepień w 2021 roku wykazano czworo dzieci i ośmioro rodziców, a za lata 2022-2023 - pięcioro dzieci i 10 rodziców³⁴. Nowy przypadek dziecka i rodziców, wobec których stwierdzono uchylanie się od obowiązku szczepień, wskazano w sprawozdaniu kwartalnym za kwartał, w którym nastąpiło stwierdzenie faktu uchylania się od obowiązku szczepień oraz w imiennym wykazie przekazanych do PSSE.

W każdej z ww. pięciu spraw były to dzieci, których rodzice odmówili szczepienia. W sprawach tych udokumentowano przyjęcie oświadczeń o przedmiotowej odmowie i wysyłkę wezwań na szczepienie.

Analiza danych dotyczących ww. pięciu przypadków dokonana przez Przychodnię znalazła wyraz w przekazanych do PSSE indywidualnych zawiadomieniach o uchylaniu się od obowiązku szczepień, w których wykazano dane dziecka i rodziców.

(akta kontroli str. 150-164, 194-214, 217-220, 230)

Wraz z ww. sprawozdaniami kwartalnymi Przychodnia przekazywała do PSSE imienne wykazy osób uchylających się od obowiązku szczepień.

W okresie objętym kontrolą przekazano siedem wykazów imiennych osób całkowicie uchylających się od szczepień wynikających z kwartalnych sprawozdań. Wykazy te obejmowały dane: imię i nazwisko dziecka oraz jego datę urodzenia. Wykazów tych nie przekazano za okresy: I, III i IV kwartał 2021 r. oraz I i III kwartał 2023 r. (opisano w sekcji stwierdzone nieprawidłowości).

Przychodnia przekazała do PSSE również dane o dzieciach uchylających się od obowiązkowych szczepień ochronnych z pominiętym jednostkowym szczepieniem za okresy od IV kwartału 2022 r. do IV kwartału 2023 r. W przypadkach tych były to dane: imię i nazwisko dziecka, rok jego urodzenia i rodzaj i dawkę pominiętego szczepienia. Danych tych nie przekazano za okres od I kwartału 2021 r. do III kwartału 2022 r. (opisano w sekcji stwierdzone nieprawidłowości).

³³ Tj. dzieci wykazywano wielokrotnie.

³⁴ W tym czworo dzieci i ośmioro rodziców wykazanych w 2021 r.

Ww. imienne wykazy nie obejmowały danych rodziców tych dzieci³⁵.

(akta kontroli str. 197-220)

Przychodnia sporządziła i przekazała do PSSE roczne sprawozdania ze szczepień ochronnych MZ-54. W sprawozdaniach tych wykazano dane według roku urodzenia w zakresie liczby kart uodpornienia dzieci i młodzieży poniżej 20 lat przechowywanych przez Przychodnię i stanu szczepienia dzieci i młodzieży przeciwko chorobom zakaźnym z wyszczególnieniem poszczególnych szczepień oraz dane za rok sprawozdawczy dotyczące szczepienia przeciwko gruźlicy noworodków i dzieci do ukończenia 15 lat wykonanie i innych wykonanych szczepień.

Ww. dane w ujęciu według stanu na 31 grudnia danego roku przekazano w okresie od 11 do 15 dni po zakończeniu okresu sprawozdawczego.

(akta kontroli str. 177-188, 231-236, 255)

Wszystkie ww. sprawozdania z przeprowadzonych szczepień ochronnych sporządzano pismem odręcznym na gotowych formularzach, a dane w nich zawarte zliczano ręcznie bezpośrednio z kart uodpornień dzieci oraz dokumentacji dotyczącej zamówionych i odebranych z PSSE szczepionek.

Pielęgniarka podała, że w zakresie sposobu wypełniania sprawozdań i pozyskiwania danych do nich PSSE nie przekazywała do Przychodni żadnych wytycznych.

Przychodnia nie sporządzała za lata 2021-2023 i nie przekazywała do PSSE sprawozdań w zakresie obejmującym przyczyny uchylania się od obowiązku szczepień.

(akta kontroli str. 153-188, 235-236, 280-283)

1.4. W okresie objętym kontrolą NIK w Przychodni przeprowadzono dwie kontrole PSSE: w 2022 r. za okres od 29 marca 2019 r. do 25 kwietnia 2022 r., m.in. w zakresie prawidłowości wykonywania szczepień obowiązkowych dzieci i młodzieży według wieku oraz wykorzystania szczepionek i w 2023 r. za okres od 26 kwietnia 2022 r. do 9 października 2023 r., m.in. w zakresie realizacji prawidłowości szczepień (zgodności z kalendarzem szczepień) oraz sposobu przechowywania i terminów ważności posiadanych szczepionek. W wyniku tych kontroli nie stwierdzono nieprawidłowości.

Z treści protokołów kontroli przeprowadzonych przez PSSE wynikało, że w ramach kontroli pracownik PSSE pobrał imienne informacje: w kwietniu 2022 r. o czterech osobach z pominiętym jednym szczepieniem bądź dawką szczepienia i o trzech osobach całkowicie niezaszczepionych. Przy czym za osoby uchylające się od szczepień uznano osoby zarówno całkowicie niezaszczepione oraz z pominiętym pojedynczym szczepieniem bądź dawką szczepienia. W protokole kontroli z października 2023 r. dane o osobach uchylających się od obowiązku szczepień ujęto wyłącznie liczbowo.

(akta kontroli str. 284-294)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. W przypadku 12 kwartalnych sprawozdań: sześciu wg informacji zawartych w kartach uodpornienia przechowywanych przez składającego sprawozdanie oraz sześciu wg ilości wykorzystanych szczepionek za okresy III i IV kwartał 2021 r. i I-IV kwartał 2022 r. dostarczono je do PSSE osobiście, co było niezgodne z § 13 i 14 rozporządzenia w sprawie szczepień, które stanowiły m.in., że ww.

³⁵ Dane dotyczące liczby rodziców wykazano (obok liczby dzieci) w Dziale 2. w sprawozdania wg informacji zawartych w kartach uodpornienia przechowywanych przez składającego sprawozdanie (opisano na str. 5).

kwartalne sprawozdania z przeprowadzonych obowiązkowych szczepień ochronnych przekazywane są przez osoby przeprowadzające obowiązkowe szczepienia ochronne państwowemu powiatowemu inspektorowi sanitarnemu za pomocą środków komunikacji elektronicznej albo listem poleconym.

Kierownik wyjaśniła, że sprawozdania te zwyczajowo przekazywane były osobiście przez pielęgniarkę odpowiadającą za szczepienia w Przychodni, podczas wizyt w PSSE mających na celu odebranie szczepionek ochronnych.

Należy wskazać, że obowiązujące obecnie rozporządzenie Ministra Zdrowia w sprawie obowiązkowych szczepień ochronnych³⁶ z dnia 27 września 2023 r. nie zawiera ograniczeń w zakresie sposobu przekazywania sprawozdań kwartalnych do PSSE³⁷.

(akta kontroli str. 194-195, 221-223, 226-227, 245-246, 250-252)

2. Jedno z 12 sprawozdań (8,3%) z obowiązkowych szczepień ochronnych wg informacji zawartych w kartach uodpornienia przechowywanych przez składającego sprawozdanie (za II kwartał 2021 r.) przekazano do PSSE z pięciodniowym opóźnieniem względem terminu określonego w § 13 ww. rozporządzenia. Zgodnie z nim przekazanie to powinno nastąpić w terminie 7 dni po zakończeniu kwartału, a nastąpiło w 12 dniu po jego zakończeniu.

Z wyjaśnień Kierownika wynikało, że na opóźnienie w przekazaniu sprawozdania wpłynęła duża liczba zadań ciążących na personelu pielęgniarskim.

(akta kontroli str. 189-195, 249-253)

3. We wszystkich 12 przypadkach ww. sprawozdań, sporządzonych za lata 2021-2023, Przychodnia przekazała do PSSE niezgodne ze stanem faktycznym dane dotyczące osób uchylających się od obowiązku szczepień ochronnych. Wykazano w nich bowiem wyłącznie dzieci, które nie miały szczepień obowiązkowych od urodzenia, a pominięto dzieci które nie zostały poddane pojedynczym obowiązkowym szczepieniom ochronnym lub jednej z dawek takiego szczepienia. Ponadto do dziewięciu z tych sprawozdań (I-IV kwartał 2021 r., I-III kwartał 2022 r., I i III kwartał 2023 r.) nie załączono imiennych wykazów obejmujących dane osób uchylających się od obowiązku szczepień³⁸. W latach 2021-2023³⁹ nie przekazano danych liczbowych o odpowiednio 96, 93 i 97 nie w pełni zaszczepionych dzieciach.

(akta kontroli str. 1583-164, 194-220, 247-248)

Pielęgniarka wyjaśniła, że w zakresie liczby osób uchylających się od szczepień ochronnych w Dziale 2. sprawozdania wykazywano liczbę dzieci niezaszczepionych całkowicie i liczbę ich rodziców. W przypadkach tych PSSE w rozmowach telefonicznych upewniał się, czy dane liczbowe dotyczące osób uchylających się od obowiązkowych szczepień ochronnych dotyczą osób całkowicie niezaszczepionych. Podała ponadto, że nie otrzymała żadnych wytycznych z PSSE jakie dane wykazywać, ani że dane w Dziale 2. sprawozdania mają dotyczyć dzieci z pominiętymi pojedynczymi szczepionkami. Pielęgniarka podała również, że na koniec 2022 r. pracownik PSSE poprosił o przekazanie danych dzieci z brakiem pojedynczych szczepień. Jednocześnie nie otrzymano wytycznych jakie dane mają zawierać te wykazy. Nie otrzymano również uwag z PSSE odnośnie danych, które wykazano.

³⁶ Dz. U. z 2023 r. poz. 2077, ze zm.

³⁷ Dopuszczono przekazanie sprawozdań w postaci elektronicznej, jak również papierowej m.in. za pokwitowaniem w siedzibie powiatowej stacji sanitarno-epidemiologicznej.

³⁸ Tj. w przypadku: osób całkowicie niezaszczepionych: danych za I, II i IV kwartał 2021 r. oraz II i III kwartał 2023 r. oraz osób z pominiętym pojedynczym szczepieniem bądź dawką- I-IV kwartał 2021 r. i I-III kwartał 2022 r.

³⁹ Według stanu na koniec roku.

Kierownik wyjaśniła, że w zakresie sprawozdawczości sugerowano się wymaganiami PSSE. Informacje o pojedynczych osobach uchylających się od obowiązku szczepień przekazywane były przedstawicielom PSSE, każdorazowo w trakcie kontroli przychodni. Sposób postępowania wynikał również z braku wezwań do składania uzupełnień do sprawozdań ze strony Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej.

Kierownik wyjaśniła również, że nie przekazano imiennych wykazów osób całkowicie niezaszczepionych, ponieważ dotyczyły one tych samych osób, które zostały już wykazane, a potwierdzenie tych danych PSSE pozyskała telefonicznie. Kierownik wyjaśniła ponadto, że nie wzywano Przychodni do uzupełnień sprawozdań, a po stwierdzeniu nowego przypadku osoby uchylającej się od obowiązku szczepienia, wykaz został zaktualizowany i przekazany do PSSE.

(akta kontroli str. 228-236)

Z informacji uzyskanej przez kontrolera NIK (w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK) z PSSE wynika, że dokonano telefonicznej weryfikacji przekazanych danych dotyczących osób uchylających się, i ustalono, że wykazane dane liczbowe dotyczą tych samych osób, które wykazano w postaci imiennego wykazu w 2020 r. Powzięte informacje uznano za wystarczające.

Ponadto z informacji tej wynika, że jednostki POZ powinny wykazywać wszystkie osoby uchylające się od szczepień, a uznać za nie powinno się te, które w określonym terminie nie zgłosiły się w celu przeprowadzenia badań kwalifikacyjnych do szczepień i samego szczepienia, z zastrzeżeniem, że u osób tych nie stwierdzono przeciwwskazań do szczepień. Jednocześnie w informacji wskazano, że określenie momentu, od którego należy wykazywać konkretne osoby jako uchylające się od szczepień obowiązkowych, należy do oceny lekarza. PSSE wskazał również, że priorytetowe znaczenie miały przypadki dotyczące dzieci, które nie posiadają żadnego szczepienia ochronnego, gdyż wobec opiekunów tych dzieci w pierwszej kolejności wszczynane były postępowania egzekucyjne celem przymuszenia do realizacji obowiązku szczepień.

(akta kontroli str. 224-225, 237-239)

W toku kontroli NIK ustalono, że przypadki dzieci niezgłoszonych przez Przychodnię do PSSE jako osoby uchylające się od obowiązku szczepienia nie dotyczą dzieci, którym obowiązek ten odroczone.

(akta kontroli str. 121, 197-214, 217-220)

OCENA CZĄSTKOWA

W Przychodni udzielano szczepień ochronnych dzieci i młodzieży zgodnie z obowiązującymi przepisami⁴⁰ i przyjętą wewnętrzną procedurą, a w przypadku uchylania się od tego obowiązku podejmowano działania mające na celu wezwanie do jego realizacji. Prawidłowo również wywiązano się z obowiązku przeprowadzenia badań kwalifikacyjnych poprzedzających szczepienia, a osoby wykonujące szczepienia posiadały odpowiednie kwalifikacje. W dokumentacji medycznej dokonano zapisów zgodnych z wymogami rozporządzenia w sprawie szczepień. Sposób jej sporządzania zapewniał zgodne ze stanem faktycznym i, co do zasady, terminowe sporządzanie sprawozdań z przeprowadzonych obowiązkowych szczepień ochronnych. Stwierdzono jednak nieprawidłowości polegające na przekazaniu do PSSE niezgodnych ze stanem faktycznym danych dotyczących osób

⁴⁰ Rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 27 listopada 2019 r. w sprawie zakresu zadań lekarza podstawowej opieki zdrowotnej, pielęgniarki podstawowej opieki zdrowotnej i położnej podstawowej opieki zdrowotnej (Dz. U. z 2019 r. poz. 2335) i ustawą z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (Dz. U. z 2023 r. poz. 1284, ze zm.).

uchylających się od obowiązku szczepień, nieterminowym przekazaniu do PSSE jednego z ww. sprawozdań oraz zastosowaniu niewłaściwej formy ich przekazania.

OBSZAR

2. Działania oświatowo-zdrowotne jednostki podstawowej opieki zdrowotnej w celu realizacji obowiązku szczepień ochronnych dzieci i młodzieży

Opis stanu faktycznego

W Przychodni podejmowano działania ukierunkowane na promocję obowiązkowych szczepień ochronnych dzieci i młodzieży. Przejawami tej działalności były (potwierdzone wynikami oględzin przeprowadzonymi przez kontrolera NIK) ogólnodostępne w Przychodni materiały edukacyjne oraz aktualne informacje dotyczące obowiązku szczepień i korzyści z nich płynących, tj. obowiązujące kalendarze szczepień, informacja o rocznikach objętych szczepieniami w bieżącym roku i warunkach skorzystania ze szczepień ochronnych oraz pakiety i ulotki informacyjne dotyczące szczepień obowiązkowych i zalecanych.

Kierownik podała, że ww. działania prowadzone były w formie:

- udzielania informacji przez personel Przychodni, tj. lekarzy i pielęgniarki (w gabinecie szczepień, punkcie pobrań i w rejestracji),
- informacji w Internecie na profilu społecznościowym firmy Świat Zdrowia oraz na jej stronie internetowej.

Kierownik podała również, że działania te kierowane były do osób składających deklarację wyboru lekarza POZ, rodziców odbywających wizyty patronażowe, osób niezaszczepionych oraz rodziców dzieci, które ukończyły 12 miesiąc życia (celem przypomnienia o szczepieniach przeciwko odrze, śwince i różyczce. Analiza dokumentacji medycznej⁴¹ dotyczącej 50 dzieci, które ukończyły 12 miesiąc życia wykazała, że ujmowano w niej poszczególne wizyty i przypadki poinformowania rodziców o obowiązku szczepień ochronnych.

Prowadzenie w Przychodni działań informacyjnych mających na celu profilaktykę i edukację dotyczącą korzyści z zaszczepienia dzieci i młodzieży potwierdzają opisane w punkcie 1.1. wyniki ankiet. Podjęte działania były również zgodne z zaleceniami zawartymi w otrzymanych z PSSE „Terminarzach szczepień ochronnych” na 2021, 2022 i 2023 rok.

(akta kontroli str. 122-126, 257-277)

Z wyjaśnień Kierownik⁴² wynikało, że w Przychodni nie realizowano programów zdrowotnych i programów profilaktyki zdrowotnej obejmujących problematykę obowiązkowych szczepień ochronnych dzieci i młodzieży⁴³. Wynikało z nich również⁴⁴, że w jej ocenie realizacja Kalendarza szczepień stanowiła program zdrowotny z zakresu szczepień obowiązkowych, a działania w ramach jego realizacji kierowano bezpośrednio do pacjentów.

(akta kontroli str. 278-279)

Z wyjaśnień Kierownika Przychodni wynikało, że w okresie ostatnich pięciu lat wśród pacjentów zaobserwowano zjawisko częstszego uchylania się od obowiązkowych szczepień w przypadku dzieci młodych rodziców.

(akta kontroli str. 257-260)

⁴¹ Tj. kart uodpomienia i kart zdrowia dziecka.

⁴² Z 12 grudnia 2023 r.

⁴³ Realizowano programy dotyczące: bezpłatnych szczepień przeciw HPV dla dziewcząt i chłopców w wieku 12-13 lat, szczepień przeciwko Sars-Cov-2 (w toku przygotowania do włączenia do programu szczepień) oraz szczepień przeciwko grypie sezonowej.

⁴⁴ Pismo w sprawie wyjaśnień z 19 stycznia 2024 r.

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

W Przychodni prawidłowo prowadzono działania oświatowo-zdrowotne mające na celu promocję obowiązkowych szczepień ochronnych dzieci i młodzieży. Działania te bowiem adekwatnie kierowano do populacji opiekunów dzieci zobowiązanych do szczepienia i w sposób zapewniający ogólny dostęp zamieszczano aktualne informacje o szczepieniach i korzyściach z nich płynących. Działania te znalazły odzwierciedlenie w wynikach oględzin przeprowadzonych w toku kontroli NIK.

IV. Uwagi i wnioski

Najwyższa Izba Kontroli w wyniku kontroli nie formułuje uwag. W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujący wniosek:

Wnioski

Podjęcie działań zapewniających przekazywanie do PSSE zgodnych ze stanem faktycznym danych dotyczących osób uchylających się od obowiązku szczepień.

W związku natomiast z jednostkowym przypadkiem opóźnienia w przekazaniu sprawozdania z przeprowadzonych obowiązkowych szczepień ochronnych, a także zmianą sposobu ich przekazywania, Najwyższa Izba Kontroli odstępuje od sformułowania wniosków w tym zakresie.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Olsztynie. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosku pokontrolnego oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Olsztyn, 19 lutego 2024 r.

Kontroler

Emilia Wasilewska
Starszy inspektor kontroli państwowej

.....
podpis

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Olsztynie
Dyrektor
z up.
Piotr Wanic
Wicedyrektor

.....
podpis